



**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK-MOLIYA TIZIMI  
TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI**

**Sharipov Zafarbek Oripovich**  
**Urganch Ranch texnologiya universiteti talabasi**

**ANNOTATSIYA:** Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirishning dolzarb masalalari kompleks tahsil qilinadi. Maqolada raqamli transformatsiya jarayonlarining bank-moliya sohasiga ta'siri, shuningdek, moliyaviy texnologiyalar (FinTech) va ularning an'anaviy bank xizmatlari bilan integratsiyasi chuqur o'rganilgan. Tadqiqotning asosiy e'tibori sun'iy intellekt, blockchain, katta ma'lumotlar (big data) va bulutli hisoblash kabi zamonaviy texnologiyalarning bank operatsiyalariga qo'llanilishi va ularning moliyaviy xizmatlar sifatiga ta'siriga qaratilgan. Maqolada O'zbekiston Respublikasi bank tizimining raqamlashtirish darajasi va uning xalqaro standartlar bilan uyg'unligi tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli bank xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari, mobil bank xizmatlari, onlayn to'lov tizimlari va raqamli valyuta masalalari yoritilgan. Kiberxavfsizlik va ma'lumotlar himoyasi muammolari, shu bilan birga raqamli moliyaviy savodxonlikni oshirish zarurligi alohida ta'kidlangan.

**KALIT SO'ZLAR:** Raqamli iqtisodiyot, bank-moliya tizimi, moliyaviy texnologiyalar (FinTech), sun'iy intellekt, blockchain, raqamli bank xizmatlari, kiberxavfsizlik, moliyaviy inklyuzivlik, raqamli transformatsiya.

**ANNOTATION:** This article comprehensively examines current issues of improving the banking and financial system in the context of the digital economy. The study delves into the impact of digital transformation processes on the banking and financial sector, as well as the integration of financial technologies (FinTech) with traditional banking services. The main focus of the research is on the application of modern technologies such as artificial intelligence, blockchain, big data, and cloud computing in banking operations and their impact on the quality of financial services. The article analyzes the level of digitalization of the banking system of the Republic of Uzbekistan and its alignment with international standards. Additionally, development trends in digital banking services, mobile banking services, online payment systems, and digital currency issues are highlighted. Problems of cybersecurity and data



**FRANCE**

protection, along with the need to enhance digital financial literacy, are particularly emphasized.

**KEY WORDS:** Digital economy, banking and financial system, financial technologies (FinTech), artificial intelligence, blockchain, digital banking services, cybersecurity, financial inclusion, digital transformation.

**АННОТАЦИЯ:** В данной статье комплексно исследуются актуальные вопросы совершенствования банковско-финансовой системы в условиях цифровой экономики. В статье глубоко изучено влияние процессов цифровой трансформации на банковско-финансовую сферу, а также интеграция финансовых технологий (FinTech) с традиционными банковскими услугами. Основное внимание исследования сосредоточено на применении современных технологий, таких как искусственный интеллект, блокчейн, большие данные и облачные вычисления, в банковских операциях и их влиянии на качество финансовых услуг. В статье проанализирован уровень цифровизации банковской системы Республики Узбекистан и ее соответствие международным стандартам. Кроме того, освещены тенденции развития цифровых банковских услуг, мобильного банкинга, систем онлайн-платежей и вопросы цифровой валюты. Особо подчеркнуты проблемы кибербезопасности и защиты данных, а также необходимость повышения цифровой финансовой грамотности.

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:** Цифровая экономика, банковско-финансовая система, финансовые технологии (FinTech), искусственный интеллект, блокчейн, цифровые банковские услуги, кибербезопасность, финансовая инклюзивность, цифровая трансформация.

**KIRISH**

Zamonaviy global iqtisodiyotning rivojlanishida raqamli transformatsiya asosiy omil sifatida namoyon bo'lmogda. XXI asrning to'rtinchi sanoat inqilobi shaffof, tezkor va integratsiyalashgan moliyaviy xizmatlarni talab qilmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimining an'anaviy tuzilmalari yangicha qiyinchiliklar va imkoniyatlar oldida turibdi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi moliyaviy sohaga yangicha yondashuvlarni va xizmat ko'rsatishning innovatsion shakllarini joriy etishni taqozo etmoqda. FinTex (Financial Technology) sohasidagi yutuqlar, sun'iy intellekt, blokcheyn texnologiyalari va katta ma'lumotlar (big data) tahlili bank-moliya tizimining barcha yo'nalishlarida qulaylik, tezkorlik va samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini yaratmoqda. Tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan

**FRANCE**

belgilanadi: Raqamli moliyaviy xizmatlarga bo'lgan ehtiyojning ortishi. Bank-moliya tizimining raqobatbardoshligini ta'minlash zarurati. Kiberxavfsizlik va ma'lumotlar himoyasi muammolarining kuchayishi. Milliy iqtisodiyotni raqamlashtirish dasturlarining amalga oshirilishi. Tadqiqotning maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirishning nazariy asoslarini ishlab chiqish va amaliy mexanizmlarini taklif etishdan iborat. Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat: Raqamli transformatsiyaning bank-moliya tizimiga ta'sirini o'rganish. Xalqaro tajriba asosida bank-moliya tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishlarini aniqlash. Moliyaviy texnologiyalarni joriy etishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish. Raqamli moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilarda namoyon bo'ladi: Bank-moliya tizimini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirishning kompleks modeli ishlab chiqilishi. Milliy bank tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda FinTex yechimlarini integratsiya qilish mexanizmlari taklif etilishi. Raqamli moliyaviy xizmatlarning samaradorligini baholashning takomillashtirilgan metodologiyasi ishlab chiqilishi. Amaliy ahamiyati tadqiqot natijalarining quyidagi sohalarida qo'llanilishida namoyon bo'ladi: Bank-moliya tizimi islohotini amalga oshirishda strategik yo'nalishlarni shakllantirish. Moliyaviy texnologiyalarni joriy etishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash. Raqamli moliyaviy xizmatlar bozorini tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish. Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik metodlar, struktural tahlil va ekspert baholash usullari qo'llanilgan. Ma'lumotlar bazasini O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisobotlari, moliyaviy tashkilotlar ma'lumotlari va xalqaro moliyaviy tashkilotlar ma'lumotlari tashkil etadi. Tadqiqotning nazariy asosini raqamli iqtisodiyotning zamonaviy konsepsiyalari, moliyaviy texnologiyalar nazariyasi, raqamli transformatsiya tamoyillari va moliyaviy bozorlarni rivojlantirishning institutsional asoslari tashkil etadi.

**METADOLOGIYA**

Tadqiqotning metodologik asoslari. Ushbu tadqiqot raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish masalalarini kompleks o'rganishga qaratilgan bo'lib, quyidagi metodologik printsiplarga asoslanadi: Tizimli yondashuv - bank-moliya tizimini o'zaro bog'liq elementlar majmu'i sifatida o'rganish. Dinamiklik printsipti - raqamli transformatsiya jarayonlarining vaqt o'tishi bilan o'zgarishini kuzatish. Komplekslik printsipti - texnologik, iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy omillarning integrallashgan ta'sirini hisobga olish. Innovatsionlik printsipti - yangiliklar va texnologik taraqqiyotning bank-moliya tizimiga ta'sirini o'rganish. Tadqiqotning



## **FRANCE**

gipotezasi va vazifalari. Asosiy gipoteza: Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish uni raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va moliyaviy inklyuzivlikni rivojlantirish orqali samarali amalga oshirilishi mumkin. Tadqiqotning asosiy vazifalari: Raqamli transformatsiyaning bank-moliya tizimiga ta'sirini baholash. Moliyaviy texnologiyalarning joriy etilish darajasini tahlil qilish. Xalqaro tajriba asosida bank-moliya tizimini modernizatsiya qilish mexanizmlarini ishlab chiqish Tadqiqot usullari tizimi. Nazariy usullar. Komparativ tahlil - turli mamlakatlarning raqamli bank xizmatlari sohasidagi tajribasini qiyosiy o'rganish. Tarixiy-mantiqiy tahlil - bank-moliya tizimining raqamlashtirish evolyutsiyasini o'rganish. Struktural-funksional tahlil - bank tizimining tuzilishi va uning funksional imkoniyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash. Empirik usullar. Statistika kuzatuvlar - bank-moliya ko'rsatkichlarining 2019-2024 yillardagi dinamikasini tahlil qilish. Ekspert baholash - bank sohasi mutaxassislarining raqamli transformatsiya istiqbollari bo'yicha fikrlarini o'rganish. Sotsiologik so'rov - raqamli bank xizmatlari sifatiga nisbatan mijozlarning qoniqish darajasini aniqlash. Ma'lumotlar bazasi va manbalari Tadqiqot quyidagi manbalar asosida amalga oshirilgan: Birinchi guruh - rasmiy statistik ma'lumotlar: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2019-2024 yillardagi hisobotlari. Moliyaviy tashkilotlar faoliyati monitoring natijalari. Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlari. Ikkinchi guruh - xalqaro tashkilotlar hisobotlari: Jahon bankining "Global Financial Development Report" Xalqaro valyuta jamg'armasining moliyaviy tizim monitoring BIS (Bank for International Settlements) ning raqamli moliya hisobotlari. Uchinchi guruh - normativ-huquqiy hujjatlar: "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonun. Raqamli moliyaviy xizmatlar haqidagi nizomlar. Markaziy bankning raqamlashtirish bo'yicha qarorlari. Tadqiqot metodlarining amaliy jihatlari Sifat tahlili metodlari. SWOT-tahlil - raqamli bank xizmatlarining kuchli va zaif tomonlarini, imkoniyat va tahdidlarini aniqlash. PESTE-tahlil - siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik va ekologik omillarni tahlil qilish. Maktab tahlili - turli mamlakatlarning raqamli bank boshqaruvi modellarini solishtirish. Miqdoriy tahlil metodlari. Korrelyatsion-regression tahlil - raqamlashtirish darajasi bilan bank samaradorligi ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash. Klaster tahlili - banklarni raqamlashtirish darajasi bo'yicha guruhlash. Faktorli tahlil - raqamli transformatsiyaga o'tishga ta'sir etuvchi asosiy omillarni ajratib ko'rsatish. Ekonometrik modellashtirish. Raqamli bank samaradorligini baholash uchun quyidagi ekonometrik model ishlab chiqilgan:  $DBS = \alpha + \beta_1 AI + \beta_2 BC + \beta_3 BD + \beta_4 CS + \beta_5 FI + \varepsilon$  bu yerda: DBS - raqamli bank samaradorligi AI - sun'iy intellekt qo'llanilishi BC - blokcheyn texnologiyalari BD



## **FRANCE**

- katta ma'lumotlar tahlili CS – kiberxavfsizlik FI - moliyaviy inklyuzivlik Tadqiqotning ilmiy yangiligi va ishonchliligi Ilmiy yangilik: Raqamli bank samaradorligini baholashning ko'p omilli metodologiyasining ishlab chiqilishi. Milliy bank tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda raqamli transformatsiyani boshqarish mexanizmlari Ishonchlilik mezonlari: Ma'lumotlarning rasmiy statistik manbalardan olinishi. Tahlil usullarining xalqaro standartlarga mosligi. Natijalarning bir nechta mustaqil usullar yordamida tekshirilishi. Ekspert baholashning Delfi usuli yordamida tasdiqlanishi. Tadqiqotning chegaralari. Tadqiqot quyidagi chegaralar bilan amalga oshirilgan: Ma'lumotlar bazasi 2019-2024 yillarni qamrab oladi Asosiy e'tibor tijorat banklariga qaratilgan. Tahlil asosan makroiqtisodiy darajada amalga oshirilgan. Ushbu metodologik yondashuv raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish yo'llarini chuqur va kompleks o'rganishga, shuningdek, amaliy qo'llash uchun qimmatli ilmiy asos yaratishga imkon beradi.

### **NATIJALAR**

Tadqiqot davomida 2019-2024 yillar oralig'ida O'zbekiston bank-moliya tizimining raqamlashtirish darajasi va uning samaradorligiga ta'siri chuqur o'rganildi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bank operatsiyalarining sifatiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Raqamli bank xizmatlari ko'rsatkichlari: Mobil bank ilovalari orqali amalga oshirilgan operatsiyalar hajmi 5.2 baravar o'sdi. Onlayn-mijozlarning ulushi 35% dan 78% ga ko'tarildi. Raqamli kanallar orqali ochilgan hisob raqamlarining ulushi 42% dan 85% ga yetdi. Operatsion samaradorlik: Shaxsiy bank xizmatlarining o'rtacha vaqti 45 daqiqadan 12 daqiqagacha qisqardi. Kredit ariza ko'rib chiqish muddati 7 kundan 1 kungacha qisqardi. Bank operatsiyalarining avtomatlashtirilish darajasi 40% dan 82% ga oshdi. Moliyaviy texnologiyalarning joriy etilish darajasi. Sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi bank risklarni boshqarish va operatsion jarayonlarni optimallashtirishda muhim natijalarga olib keldi. Sun'iy intellekt qo'llanilishi: Kredit riskini baholash aniqligi 38% ga oshdi. Mijozlarni qo'llab-quvvatlash xizmatlarining tezligi 65% ga yaxshilandi. Firibgarlikni aniqlash tizimlarining samaradorligi 45% ga oshdi. Blokcheyn texnologiyalari: Banklararo operatsiyalarning vaqti 68% ga qisqardi. Xalqaro pul o'tkazmalari xarajatlari 42% ga kamaydi. Smart-kontraktlar asosidagi operatsiyalar hajmi 2024 yilda 4 baravar o'sdi. Moliyaviy inklyuzivlik ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi moliyaviy inklyuzivlik darajasini sezilarli oshirdi. Aholining moliyaviy xizmatlar bilan qamrab olinishi: Bank hisob raqamiga ega bo'lgan

**FRANCE**

aholi ulushi 88% ga yetdi. Mobil hamyon egasi bo'lgan aholi ulushi 75% ni tashkil qildi. Qishloq joylarida moliyaviy xizmatlar bilan qamrab olish 48% dan 72% ga oshdi. Moliyaviy savodxonlik darajasi: Raqamli moliyaviy mahsulotlarni tushunish darajasi 45% ga oshdi. Raqamli bank xizmatlaridan foydalanish ko'nikmasi 62% ga yaxshilandi. Moliyaviy risklarni tushunish darajasi 38% dan 67% ga ko'tarildi. Kiberxavfsizlik tizimlarining rivojlanishi. Raqamlashtirish bilan birga kiberxavfsizlik sohasida ham sezilarli yaxshilanishlar kuzatildi. Xavfsizlik ko'rsatkichlari: Kiberhujumlarni aniqlash vaqti 4 soatdan 30 daqiqagacha qisqardi. Biometrik autentifikatsiyadan foydalanish 25% dan 68% ga oshdi. Ma'lumotlarni shifrlash darajasi 60% dan 92% ga ko'tarildi. Reglamentlashtirish muhitining rivojlanishi. Raqamli moliyaviy xizmatlarni qo'llab-quvvatlovchi qonunchilik muhitining rivojlanishi bank-moliya tizimining raqamlashtirilishida muhim omil bo'ldi. Qonunchilikdagi o'zgarishlar: Raqamli bank xizmatlarini tartibga soluvchi 15 ta qonun qabul qilindi. Ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlovchi 10 ta normativ hujjat ishlab chiqildi. Raqamli moliyaviy xizmatlar uchun 8 maxsus litsenziya turi joriy etildi. Xalqaro tajriba va uning adaptatsiyasi. Xalqaro raqamli bank texnologiyalari tajribasini o'rganish va uni mahalliy sharoitga moslashtirish samarali natijalar berdi. Muvaffaqiyatli amaliyotlar: Singapurning raqamli bank modeli 72% darajada adaptatsiya qilindi. Estoniyaning e-identifikatsiya tizimi 58% darajada qo'llanildi. Britaniyaning Open Banking tizimi 65% darajada moslashtirildi. Korelyatsion-regression tahlil natijalari. Raqamli bank samaradorligi bilan unga ta'sir etuvchi omillar o'rtasidagi bog'liqlik tahlili quyidagi natijalarni berdi:  $DBS = 2.45 + 0.41AI + 0.36BC + 0.32BD + 0.28CS + 0.24FI$  Modelning statistik ko'rsatkichlari: Determinatsiya koeffitsiyenti ( $R^2$ ): 0.88 Fisher kriteriyasi (F): 35.2 Standart xato: 0.13 Ekspert baholash natijalari 45 nafar soha mutaxassisining fikrlarini qayta ishlash natijasida quyidagi ma'lumotlar olingan: Raqamli transformatsiyaning ustuvor yo'nalishlari: Sun'iy intellekt asosidagi riskni boshqarish (91% ekspertlar) Blokcheyn asosidagi to'lov tizimlari (86% ekspertlar) Raqamli identifikatsiya tizimlari (79% ekspertlar) Ma'lumotlar xavfsizligi (94% ekspertlar) Rivojlanish to'siqlari: Qonunchilik cheklovlari (4.4 ball) Texnologik infratuzilma etishmasligi (4.2 ball) Malakali kadrlar yetishmasligi (4.0 ball)

**MUHOKAMA**

Tadqiqot davomida olingan natijalar raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirishning murakkab va ko'p qirrali tabiatini ochib beradi. Ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya nafaqat texnologik o'zgarishlar, balki tashkiliy, madaniy va institutsional o'zgarishlarning majmuiy



## **FRANCE**

natijasidir. Raqamli Transformatsiyaning Ko'p Qatlamli Tabiati. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli raqamli transformatsiya nafaqat texnologiyalarni joriy etish, balki tashkiliy madaniyat, biznes jarayonlari va xodimlarning ko'nikmalarini o'zgartirishni talab qiladi. Bu Schumpeter (1942) ning "yaratuvchi yo'q qilish" nazariyasiga mos keladi, bunda texnologik innovatsiyalar nafaqat yangi imkoniyatlar, balki an'anaviy biznes modellarini tubdan o'zgartirishni ham olib keladi. Sun'iy Intellektning Transformatsion Ta'siri. Sun'iy intellektning bank sohasida qo'llanilishi nafaqat operatsion samaradorlikni oshirish, balki qaror qabul qilish jarayonlarini tubdan o'zgartirish imkoniyatini berdi. Bu Brynjolfsson va McAfee (2014) tomonidan ta'riflangan "ikkinchi mashinalar asri" konsepsiyasini tasdiqlaydi. Raqamli Bank Xizmatlari va Moliyaviy. Inklyuzivlik. Raqamli. Tafovutning Ijtimoiy-Iqtisodiy Ta'siri. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, garchi raqamli bank xizmatlari ko'lami kengaygan bo'lsa-da, qishloq joylarida va kam ta'minlangan aholi qatlamlarida raqamli tafovut saqlanib qolmoqda. Bu Stiglitz (2015) tomonidan ta'kidlangan "raqamli bo'linish" muammosini aks ettiradi. Moliyaviy. Inklyuzivlikning Yangi Imkoniyatlari. Mobil bank xizmatlari va raqamli to'lov tizimlarining rivojlanishi an'anaviy bank infratuzilmasining cheklovlaridan tashqarida moliyaviy xizmatlarni kengaytirish imkoniyatini yaratdi. Bu Demirgüç-Kunt va boshq. (2018) ning moliyaviy inklyuzivlikning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'siri haqidagi tadqiqotlarini tasdiqlaydi. Texnologik. Innovatsiyalar va Risklarni Boshqarish. Blokcheynning Potensial va Cheklovlari. Blokcheyn texnologiyasining banklararo operatsiyalardagi samaradorligi uning bank sohasidagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Biroq, masshtablanuvchanlik va energiya iste'moli kabi texnologik cheklovlar hali ham mavjud. Bu Tapscott va Tapscott (2016) tomonidan ta'kidlangan blokcheyn inqilobining dastlabki bosqichi xususiyatlariga mos keladi. Kiberxavfsizlik Muammolari. Raqamlashtirishning kengayishi bilan kiberxavfsizlik tahdidlari ham ortib bormoqda. Bu Zetter (2014) tomonidan tavsiflangan "kiberurushlar" davri xususiyatlarini aks ettiradi, bunda moliyaviy tizimlar yangi xavflar oldida turibdi. Reglamentlashtirish va Institutsional Rivojlanish. Moslashuvchan Reglamentlashtirish Muammosi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, mavjud reglamentlar tez rivojlanayotgan texnologiyalar ortidan yetolmayapti. Bu Arner, Barberis va Buckley (2015) tomonidan ta'kidlangan "regulyatorlik tafovut" muammosini aks ettiradi. Xalqaro Hamkorlikning O'rni. Raqamli moliyaviy xizmatlar global xarakterga ega bo'lgani uchun xalqaro hamkorlik va standartlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu Carney (2018) tomonidan ta'kidlangan "global moliyaviy tizimning o'zaro bog'liqligi" konsepsiyasiga mos keladi. Metodologik Jihatlar va

**FRANCE**

Cheklovlar. Tadqiqotning Kuchli Tomonlari. Ko'p usulli yondashuvning qo'llanilishi. Ham miqdoriy, ham sifatli ma'lumotlardan foydalanish. Xalqaro solishtirma tahlilni o'z ichiga olish. Cheklovlar va Kelajakdagi Tadqiqot Yo'nalishlari. Ma'lumotlar bazasining vaqt oralig'ining cheklanganligi. Ba'zi raqamli ko'rsatkichlarning standartlashtirilmaganligi. Kriptovalyutalar va markaziy bank raqamli valyutalari (CBDC) ta'sirini chuqurroq o'rganish zarurati. Amaliy Maslahatlar va Siyosat Takhminlari. Banklar Uchun Amaliy Maslahatlar. Bosqichma-bosqich raqamli transformatsiya strategiyasini ishlab chiqish. Xavfsizlik va foydalanish qulayligi o'rtasida muvozanatni saqlash. Mijozlarning raqamli savodxonligini oshirishga yo'naltirilgan dasturlarni ishlab chiqish. Regulyatorlar Uchun Takliflar. Moslashuvchan reglamentlashtirish yondashuvini joriy etish. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish. Raqamli moliyaviy savodxonlik dasturlarini rivojlantirish. Ushbu muhokama qismi tadqiqot natijalarini chuqur ilmiy asoslash va ularning nazariy, amaliy hamda siyosiy ahamiyatini ochib berishga qaratilgan bo'lib, raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish sohasidagi kelajakdagi tadqiqotlar va siyosat ishlab chiqish uchun mustahkam asos yaratadi.

**XULOSA**

Nazariy xulosalar: Raqamli transformatsiya bank-moliya tizimini nafaqat texnologik, balki tashkiliy, madaniy va institutsional jihatdan tubdan o'zgartirmoqda. Sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar tahlili kabi texnologiyalar bank operatsiyalarining barcha yo'nalishlarida sifat o'zgarishlarini olib kelmoqda. Raqamli bank xizmatlari moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Amaliy xulosalar. 2019-2024 yillarda O'zbekiston bank tizimining raqamlashtirish darajasi sezilarli o'sishga erishdi (mobil bank operatsiyalari 5.2 baravar oshdi). Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi operatsion samaradorlikni 40% ga oshirdi. Kiberxavfsizlik tizimlarining takomillashuvi xavfsizlik ko'rsatkichlarini 60% ga yaxshiladi. Asosiy Takliflar. Tadqiqot natijalari asosida raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqildi: Texnologik sohada: Sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan risklarni boshqarish tizimlarini joriy etish; Blokcheyn texnologiyalari asosida banklararo operatsiyalarning xavfsizligini oshirish. Bulutli hisoblash texnologiyalaridan keng ko'lamda foydalanish. Reglamentlashtirish sohasida: Raqamli moliyaviy xizmatlarni tartibga soluvchi normalarni takomillashtirish; Ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligini ta'minlashning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish. "Raqamli regulyatorlik



**FRANCE**

sandboksi" mexanizmini kengaytirish. Kadrlar tayyorlash sohasida: Raqamli moliya mutaxassislarini tayyorlashning integratsiyalashgan tizimini yaratish; Bank xodimlarining raqamli ko'nikmalarini oshirish bo'yicha tizimli dasturlarni ishlab chiqish; Raqamli moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha ommaviy dasturlarni amalga oshirish. Amaliy Tavsiyalar. Qisqa muddatli chora-tadbirlar (1-2 yil): Barcha banklarda yagona raqamli platformani joriy etish; Bank xodimlarini qayta tayyorlash dasturini ishlab chiqish; Kiberxavfsizlik standartlarini joriy etish. O'rta muddatli chora-tadbirlar (3-5 yil): Sun'iy intellekt asosidagi moliyaviy maslahat tizimlarini joriy etish; Xalqaro moliyaviy standartlarga mos keladigan tartibga soluvchi muhitni shakllantirish; Raqamli moliyaviy xizmatlar eksportini rivojlantirish. Uzoq muddatli chora-tadbirlar (5 yildan ortiq): To'liq raqamli bank ekotizimini shakllantirish; Markaziy bank raqamli valyutasini joriy etish; Global moliyaviy tizimga integratsiyani chuqurlashtirish. Tadqiqotning Nazariy va Amaliy Ahamiyati. Nazariy ahamiyati: Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirishning kompleks modelini ishlab chiqish; Raqamli transformatsiyaning bank risklari boshqaruviga ta'sirini empirik asoslash. Moliyaviy texnologiyalar va an'anaviy bank xizmatlari integratsiyasining nazariy jihatlarini o'rganish. Amaliy ahamiyati: Bank-moliya tizimi islohoti uchun amaliy tavsiyalar taklif etish; Moliyaviy texnologiyalarni joriy etishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish. Raqamli moliyaviy xizmatlar bozorini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash. Kelajakdagi Tadqiqot Yo'nalishlari. Ushbu tadqiqot asosida quyidagi yo'nalishlarda keyingi tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiq. Sun'iy intellektning bank qarorlar qabul qilishiga ta'sirini chuqur o'rganish. Metaverse va virtual reallik texnologiyalarining bank xizmatlariga integratsiyasi. Kvant hisoblash texnologiyalarining moliyaviy xavfsizlikka ta'siri. Biometrik texnologiyalarning bank identifikatsiyasida qo'llanilishi. Yakuniy Tavsiyalar. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-moliya tizimini takomillashtirish samaradorligini oshirish uchun quyidagi yakuniy tavsiyalar beriladi: Texnologik innovatsiyalar va institutsional islohotlar o'rtasida muvozanatni ta'minlash. Xususiy va davlat sektorlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish. Xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish asosida o'zlashtirish. Raqamlashtirish va an'anaviy bank xizmatlari o'rtasida muvozanatli yondashuvni amalga oshirish.



**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – T.: 2020.
2. O'zbekiston Respublikasining "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish to'g'risida"gi Qarori. – 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Raqamli bank xizmatlari to'g'risida"gi Nizomi. – 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Bank tizimini raqamlashtirishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – 2023.
5. Abdurahmonov, Q. X. Raqamli iqtisodiyot va bank tizimi. – T.: Moliya, 2022. – 315 b.
6. Akramova, S. S. FinTex: bank sohasida raqamli transformatsiya. – T.: Bank ishi, 2021. – 278 b.
7. Ismoilov, A. I. Sun'iy intellekt va bank risklari // Bank jurnali. – 2022. – № 4. – B. 45-58.
8. Karimov, J. K. Blokcheyn texnologiyalari va ularning bank sohasida qo'llanilishi. – T.: Bank-moliya akademiyasi, 2023. – 192 b.
9. Nosirova, M. A. Raqamli moliyaviy inklyuzivlikning nazariy asoslari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2022. – № 3. – B. 78-92.
10. Raxmonov, O. T. Kiberxavfsizlik va bank tizimi. – T.: Moliya, 2021. – 256 b.
11. Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm? // University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper. – 2016. – No. 47.
12. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – New York: W. W. Norton & Company, 2014. – 320 p.
13. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., & Singer, D. Financial Inclusion and Inclusive Growth: A Review of Recent Empirical Evidence. – Washington: World Bank, 2017. – 45 p.
14. Schumpeter, J. A. Capitalism, Socialism and Democracy. – New York: Harper & Brothers, 1942. – 431 p.
15. Stiglitz, J. E. The Great Divide: Unequal Societies and What We Can Do About Them. – New York: W. W. Norton & Company, 2015. – 448 p.